

УКРАЇНСЬКО-ХОРВАТСЬКІ ВІДНОСИНИ — ВІД СПІЛЬНОГО ІСТОРИЧНОГО КОРИННЯ ДО СУЧАСНОСТІ

**ЛЕВЧЕНКО О.М.,
Надзвичайний
і Повноважний
Посол України в
Республіці Хорватія**

Стаття надає комплексний аналіз стану та перспектив розвитку двосторонніх українсько-хорватських відносин у політичній, економічній, культурно-гуманітарній, військово-технічній та консульській сферах. В ній оцінюється роль Хорватії для інтересів України, а також рівень взаємодії обох країн на міжнародній арені.

Ключові слова: українсько-хорватські двосторонні відносини, діалог між Україною та Хорватією, спільний інтерес України та Хорватії.

Республіка Хорватія – така популярна й одночасно досить невідома українським громадянам країна. Вже декілька туристичних сезонів поспіль Хорватія є справжнім лідером туристичної галузі регіону та залишається одним з провідних місць відпочинку наших громадян. Однак хотілось би більш ґрунтовно висвітлити важливу роль, яку відіграє Хорватія для України у її ствердженні на міжнародній арені, просуванні своїх першочергових інтересів, розбудові мережі добросусідських відносин.

Відносини між двома державами мають давню багату історію, яка нараховує сторіччя. Відомим є факт, що слов'янські племена білих хорватів на сучасні території Хорватії прийшли наприкінці 6 – на початку 7 століття н.е. з території Західної України в рамках загальної міграції слов'ян від дніпровських просторів до Карпат на територію Балканського півострова.

У грудні Україна та Республіка Хорватія відзначають символічну дату – 19-ту річницю взаємного визнання. Символічним для наших двосторонніх відносин є той факт, що саме Україна була першою державою ООН, яка визнала незалежність Хорватії в 1991 році (11 грудня). Так само Хорва-

тія була однією з перших, хто визнав незалежність нашої країни (5 грудня).

І це не єдине співпадіння на шляху взаємної підтримки, шляхи розвитку України та Хорватії багато в чому дуже схожі. Протягом давнього часу обидва народи прагнули своєї власної держави, відчуваючи приналежність до великої європейської сім'ї. Здобувши незалежність у 1991 році, і Україна і Хорватія взяли курс на розбудову демократичного суспільства, правової держави, ринкової економіки, включення у світові та євроінтеграційні процеси.

Сьогоднішня Хорватія, без сумніву є провідною країною Південно-Східного регіону, майбутнім двадцять восьмим членом Європейського Союзу, лідером серед країн Західних Балкан у економічному розвитку та євроінтеграційних процесах, а також важливим контрибутором стабільності й безпеки в регіоні. Тут відбуваються динамічні процеси перебудови держави відповідно до європейських стандартів, у чому Хорватія може слугувати прикладом для решти країн, що крокують у напрямку набуття повноправного членства в ЄС.

За свої 19 років незалежності Україна та Хорватія пройшли інтенсивний шлях розвитку, здійснивали постійні зв'язки у всіх найбільш важливих сферах співробітництва.

На регулярній основі відбувається **політичний діалог України та Хорватії**. На початку цього року і в Україні, і в Хорватії відбулися президентські вибори. Стабілізація політичних процесів в Україні після президентських, а також місцевих виборів створює сприятливі умови для подальшого розвитку двосторонніх відносин. Зокрема, відкривається простір для обміну візитами на найвищому рівні – рівні глав держав, що може стати важливою передумовою для успішної реалізації багатьох завдань наших двосторонніх відносин, які охоплюють низку питань порядку денного – від повної лібералізації візового режиму до проведення Днів культури України в Хорватії та РХ в Україні.

Україна і Хорватія вже багато років є стабільними партнерами в економіці і торгівлі. У докризовий період товарообіг між двома країнами збільшувався кожного року на 30 – 50%. Так, за період 2004 – 2008 роки обсяги взаємної торгівлі між двома країнами збільшився у 3,6 рази та у 2008 році склав 266 млн. дол. США, експорт і імпорт збільшився відповідно у 3,4 та 4 рази та склав за 2008 рік відповідно 189 та 77 млн. дол. США. Позитивне сальдо для України станом на 01.01.2009 збільшилось у 3 рази та досягло 111 млн. дол. США¹.

На жаль, світова фінансова криза надто негативно вплинула на рівень торговельно-економічних відносин. Відповідно до даних Держкомстату України експорт товарів та послуг з України до РХ зменшився на 90%, імпорт на 31%, а загальний товарообіг на 73%. Хорватія дотепер долає нега-

тивні наслідки кризи, реалізуючи урядову Програму економічного оздоровлення країни². У 2009 р. падіння ВВП у зв'язку з світовою фінансовою кризою зафіксовано на рівні 5,8%³.

В першому і другому кварталі 2010 року падіння ВВП уповільнилося і склало 2,5% до відповідних періодів 2009 року. Загальний зовнішній борг Хорватії дорівнює 99% ВВП країни (станом на 01.07.10 р.), рівень безробіття – 16,9% (станом на 01.10.10 р.), індекс споживчих цін у вересні 2010 року склав – 101,4% (до грудня попереднього року).

За прогнозами уряду РХ, за підсумками 2010 року ВВП збільшиться на 0,5% у порівнянні з 2009 роком, а індекс споживчих цін (інфляція) складе 102,7% у порівнянні з груднем 2009 року. За прогнозами МВФ, в 2010 році ріст ВВП РХ складе 0%, а в 2011 – 2%⁴.

Однак, і Україна, і Хорватія вже почали показувати перші ознаки економічного зростання, отже настав час використати додаткові можливості для стимулювання двосторонніх торговельно-економічних відносин.

Для цього існують багато інструментів, як наявних, так і нових.

Це, передусім, проведення на щорічній основі засідання Міжурядової комісії з питань торговельно-економічного співробітництва. Саме зараз опрацьовуються терміни проведення у Києві чергового п'ятого засідання цієї комісії, в рамках якого планується організувати також й бізнес-форум та виставку-ярмарок.

Перспективним є також затвердження своєї «дорожньої карти» – Плану дій Україна – РХ у торговельно – економічній сфері на короткостроковий період, а також Програми спільної діяльності відповідно до існуючого Меморандуму між Міністерством аграрної політики України та Міністерством сільського, лісового та водного господарства Республіки Хорватія про економічну, наукову і технічну співпрацю у сфері сільськогосподарства та харчової промисловості та рекламно – просвітницької двосторонньої Програми щодо розвитку туризму і т.д.

При визначенні короткострокових, середньострокових та довгострокових інтересів слід орієнтуватися на великі можливості економічного співробітництва між Україною і РХ в секторах фінансових послуг, металургії, машинобудування, енергетики, нафтохімічної та хімічної промисловості, фармацевтики, деревообробної та харчової промисловості, будівельної індустрії та виробництва будівельних матеріалів, сільського господарства, туризму.

Не слід забувати про необхідність закріплення присутності українських виробників на ринках РХ. Надзвичайні можливості відкриваються перед компаніями з України у зв'язку з приватизаційними процесами у РХ (суднобудування, туристична галузь). Перспективним є вимір розвитку

транзитного потенціалу обох сторін (енергоносії, транс'європейські транспортні комунікації) тощо. Крім того, реалізація проектів, пов'язаних з підготовкою до проведення ЄВРО-2012, зокрема, розвиток шляхів сполучень, будівництво та реконструкція стадіонів, готелів, автошляхової інфраструктури тощо, також є гарною нагодою для хорватських компаній, аби зайняти свою нішу на українському ринку.

Україна та Хорватія слідує загальноєвропейському тренду суттєвої децентралізації та зміцнення міжрегіональних зв'язків. Посольство всіляко сприяє встановленню та розвитку міжрегіонального співробітництва між територіальними одиницями України та Хорватії, адже це є додатковим поштовхом суб'єктам підприємницької діяльності обох держав до пошуку ділових партнерів.

Протягом 2010 року проводилася робота щодо організації співпраці між українськими та хорватськими місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, зокрема між Київською областю та Загребською жупанією, Чернівецькою областю та Вараждинською жупанією, Миколаївською областю та Приморсько – Горанською жупанією, Хмельницькою областю та Бродсько – Посавською жупанією, Херсонською областю та Задарською жупанією, Вінницькою областю та Осієчко – Баранською жупанією, Закарпатською областю та Вуковарско – Сріємською жупанією, Одеською областю та Сплітсько – Далматинською жупанією, Запорізькою областю та Істарською жупанією, містами Ліпик (РХ) та Дрогобич (Україна).

Є вже й практичні результати: в результаті обміну візитами представників Закарпатської облдержадміністрації та Вуковарсько-Сріємської жупанії була підписана Угода між ними про торговельно-економічне, науково-технічне та культурне співробітництво. У даний момент здійснюється сприяння щодо погодження проектів Міжрегіональних угод про співробітництво між Хмельницькою областю та Бродсько – Посавською жупанією, Чернівецькою областю та Вараждинською жупанією. З встановленням практичного співробітництва між регіонами України та Хорватії Посольство очікує реалізацію низки конкретних домовленостей між господарюючими суб'єктами двох країн та культурно-мистецьких та освітянських заходів, що матиме загальний позитивний вплив на весь комплекс українсько-хорватської співпраці.

Серед перспективних напрямків двосторонньої співпраці є також співробітництво у **військово-технічній сфері**. Інтерес для хорватської сторони становить продукція українського ВПК, а також унікальні можливості України у ремонті військової техніки радянського зразка, адже саме на нашій території знаходилося майже 40% усього військово-промислового комплексу колишнього СРСР.

Не забудьмо, що у Хорватії існує великий інтерес до рекреаційних та туристичних можливостей Карпат, розвитку сільського та конгресного туризму, а враховуючи, що цей сегмент ринку нашої країни залишається досить новим для хорватської сторони, є всі підстави вважати, що у найближчій перспективі він вважатиметься одним з найцікавіших.

Розвиткові не лише туристичних, а й ділових, культурних та освітніх зв'язків сприяє й існуючий піврічний **безвізовий режим між Україною та Хорватією**. Уряд Хорватії протягом двох останніх років поспіль в односторонньому порядку скасував візовий режим для громадян України на період туристичного сезону (6-7 місяців)⁵. У відповідь у 2010 р. Україна також відмінила на цей період вимогу отримання віз і для хорватських громадян. Це свідчить про високий рівень взаємодовіри між нашими державами та бажанням спростити умови поїздок для своїх громадян.

Вже маємо позитивні результати таких кроків. Так, за підсумками літніх туристичних сезонів 2009 та 2010 років, хорватська сторона констатує значний позитивний ефект від збільшення кількості громадян України, які відвідали Хорватію. За даними Держкомстату РХ, у 2008 р. до Хорватії в'їхало 28 тис. українців, а у 2010 р. лише за період до 31 серпня країну відвідало більше 45 тис. осіб.

У зв'язку з цим українська сторона активно працює задля продовження такої практики і в наступному році. У перспективі ми намагаємося вийти не лише на скасування **візового режиму для громадян України та Хорватії на літній період**, а й на зимовий сезон, враховуючи потужні туристичні можливості наших держав. Збільшенню контактів сприяло б і відкриття прямого авіаційного сполучення між головними містами України і РХ – Києвом та Загребом, що стане одним з пунктів обговорення порядку денного засідання Міжурядової комісії з питань торговельно-економічного співробітництва.

Зміцненню українсько-хорватських відносин чи не найбільше сприяє знайомство з культурними надбаннями двох країн. Можна без перебільшення сказати, що найбільш активно розвивається саме культурно-гуманітарна сфера зв'язків між Україною та Хорватією. Регулярно відбуваються художні виставки, літературні презентації, концерти та інші заходи, виходять книжки українських авторів хорватською мовою.

Предметом особливої гордості є кафедра української мови та літератури, яка відкрита в Університеті м. Загреб. Початок викладання української мови та літератури в Загребському університеті почалося в 1998 р., а в 2001 році тут було офіційно відкрито кафедру української мови та літератури.

На кафедрі навчається щорічно біля 60-70 студентів (на кожному курсі по 15-20 чол.), які в програмі свого навчання щороку здійснюють поїздки до України з метою здобуття мовної практики в

партнерських ВУЗах – Київському Національному Університеті ім.Т.Шевченка та Львівському Національному Університеті ім. І.Франка. Завдяки співпраці між українськими та хорватськими університетами і відповідній договірно-правовій базі між Міністерствами освіти двох країн українські студенти-хорватисти також мають можливість поглиблювати свої знання хорватської мови й літератури в ході стажування в Загребському університеті.

На кафедрі працюють професійні викладачі, які проводять активну роботу зі студентами українистики: регулярно відбуваються літературно-мистецькі вечори, презентації книг, перегляди фільмів на українську тематику.

На постійній основі Посольство України в РХ здійснює передачу книг та підручників для потреб студентів та викладачів-україністів.

Вартими уваги ряд перспективних проектів культурного спрямування між Україною та Хорватією. Зокрема, цими днями завершилася підготовка до відкриття ближчим часом у Республіці Хорватія пам'ятника Івану Франку в містечку Ліпик. Український письменник перебував у м.Ліпик у 1908 р. на лікуванні в одній з водолікарень цього відомого мінерально-реабілітаційного курорту Хорватії.

Урочисте відкриття планується за участю високих посадових осіб з хорватської та української сторони.

Виготовив пам'ятник, за сприяння Посольства України в РХ, український скульптор К.Добрянський, член Спільки художників України.

Також в Загребському університеті ближчим часом готується відкриття аудиторії, яка носитиме ім'я Тараса Шевченка. Ця ідея отримала активну підтримку зі сторони керівництва Загребського Університету й філософського факультету, де й буде розміщена аудиторія, а реалізовується проєкт при співпраці з кафедрою української мови і літератури Загребського університету.

Одним з найбільш масштабних проєктів у галузі культурної співпраці, який зараз обговорюється українською та хорватською сторонами, є проведення Днів культури України в Республіці Хорватія (2011 рік) та Днів культури Республіки Хорватія в Україні (2012 рік), за підтримки міністерств культури України та РХ.

Крім того, існує ряд інших ініціатив, зокрема, опрацьовуються можливості реалізації обмінних гастролей Національної Філармонії України та Загребської філармонії, заявлено про намір здійснення обмінних виставок між Національним Художнім музеєм України та Музеєм мистецтв і ремесел РХ. В рамках Днів культури планується проведення виставки Національної спілки художників України у Хорватії та гастролей Українського Національного академічного драматичного театру ім. І.Франка в Хорватії.

Важливим мостом, який поєднує Україну та Республіку Хорватія, також є численна українська громада, що проживає сьогодні в РХ.

Українці й русини в Хорватії нараховують близько 4,3 тисяч осіб і належать до найстарішої української діаспори, представники якої переселилися на ці землі починаючи з середини XVIII століття. Компактні місця проживання громади в Хорватії – регіон Східної Славонії, м. Вуковар, Осіек, Славонський Брод, с. Липовляни, Петрівці, Міклушевці.

Громада в Хорватії веде активну діяльність, щорічно проводяться дитячі літні українознавчі школи. Влітку 2010 р. було організовано три такі школи для дітей з родин української діаспори Хорватії: одна – в Закарпатській області України, та дві – на Адріатичному побережжі Хорватії на острові Хвар. Учасниками літніх шкіл стало більше 150 школярів.

Регулярно відбуваються фестивалі, концерти художньої самодіяльності колективів української й русинської національної меншини. Діаспора в РХ видає ряд україномовних видань – журнали «Вісник», «Наша газета», «Нова думка», дитячий журнал «Віночок», альманах «Думки з Дунаю». Посольство, як може, сприяє громаді: в 2010 році передало для потреб української громади в РХ збірку біля 100 українських книг – дитячих видань, художньої та історичної літератури.

Не можна не відзначити конструктивний підхід хорватської держави до потреб національних меншин. Українська та русинська діаспори згідно з законодавством РХ отримують широкую державну фінансову підтримку своїх заходів, а також мають право обирати до парламенту країни свого депутата, який представляє українську, русинську, німецьку, австрійську, єрейську та ромську нацменшини.

Серед важливих ініціатив української громади в РХ слід відзначити початок робіт з побудови Українського дому в м. Вуковар. Так, 16 листопада ц.р. відбулася урочиста церемонія закладання наріжного каменю майбутньої будівлі Українського дому, яку відвідала делегація Світового конгресу українців, а також Посол України в РХ, мер м. Вуковар та жупан (глава) Вуковарсько-Сріємської жупанії. Сподіваємося, що впродовж наступних двох років Український дім відкриє своє двері для всіх бажаючих.

Спільною мовою Україна та Хорватія спілкуються на **міжнародній арені**, що обумовлено схожістю їхніх головних зовнішньополітичних пріоритетів. Це, передусім, набуття повноправного членства в ЄС, розвиток відносин з стратегічними партнерами, передусім США та Росією, підтримка міжнародної безпеки, приєднання до економічних інтеграційних процесів, які охоплюють як європейський континент, так і Південно-Східну його частину.

Україна та Хорватія мають спільне бачення майбутньої об'єднаної Європи і тому обрали своїм головним зовнішньополітичним пріоритетом вступ до Європейського Союзу.

З усіх країн Південно-Східної Європи Хорватія єдина розпочала у 2005 році і на сьогодні вже

майже завершила переговорний процес з Брюсселем щодо набуття членства в ЄС. За попередніми оцінками, це може статися наприкінці 2012 року. Загреб роками веде кропітку роботу над виконанням Копенгагенських критеріїв у тридцяти чотирьох галузях, що охоплюють всі основні сфери життя країни, зокрема, розбудову інституцій, правосуддя, ринкові відносини, вільне пересування людей, капіталу та товарів, захист навколишньої середовища, реформування податкової системи, фінансові послуги, інтелектуальну власність, свободу ЗМІ тощо. Двадцять п'ять з них Хорватія вже «закрила»⁶.

Цей досвід є унікальним і може бути корисним для нашої держави, зокрема у сфері законотворчої діяльності, проведення необхідних соціально-економічних та конституційних реформ, створення дієвих інститутів громадянського суспільства. Взаємодія у цьому напрямку вже ведеться на рівні МЗС України та РХ в рамках Меморандуму про взаєморозуміння між зовнішньополітичними відомствами у сфері європейської інтеграції.

Як Україна, так і Хорватія залучені до амбітного проекту Євросоюзу із зміцнення регіонального співробітництва – Стратегії розвитку Дунайського регіону. Спільне залучення наших країн до проектів ЄС з метою «вирівнювання» Дунайського регіону відкриває ще один практичний вимір можливої двосторонньої співпраці.

І Україна, і Хорватія роблять значний вклад у підтримку міжнародної безпеки, зокрема беруть активну участь у миротворчих операціях НАТО KFOR та ISAF. Так, активна роль РХ, яка лише рік тому набула членство в НАТО, позитивно оцінена з боку Альянсу на нещодавньому саміті НАТО в Лісабоні⁷. Парасолька Альянсу дає можливості для взаємодії в рамках різних ініціатив НАТО. Перерахую деякі перспективні проекти: Хорватія в даний момент розглядає можливість залучення свого корабля ВМС до антитерористичної операції НАТО «Активні зусилля» у Середземному морі, в якій Україна бере участь з 2006 року. Ми залюбки поділились би досвідом з хорватськими колегами з цього приводу. Або, Україна вже запропонувала Хорватії збільшити свій формат участі в українсько-американських навчаннях «Sea Breeze», які роками проводяться з метою зміцнення стабільності в Чорному морі.

Це стислий, але далеко не вичерпний огляд українсько-хорватських двосторонніх зв'язків. Таким чином, хоча Хорватія є частиною важливих динамічних інтеграційних процесів в Європі, до яких залучається і Україна. Отже, партнерські відносини з цією країною є вкрай важливими для втілення пріоритетних зовнішньополітичних завдань України у регіоні Південно-Східної Європи, а досвід цієї країни у реалізації головного зовнішньополітичного напрямку загальнодержавної ваги – вступу до Європейського Союзу.

ПОСИЛАННЯ

- ¹ Статистичні бюлетені Держкомстату України за 2004-2009 рр.
- ² Газета «Вісник», № 45, лютий 2010 р.
- ³ Господарській вісник № 3623, 2010 р.
- ⁴ Господарській вісник № 3642, 2010 р.
- ⁵ У 2010 році тимчасовий безвізовий режим поряд з Україною, отримали Росія, Казахстан, Албанія та деякі інші країни. Щодо Албанії, урядом РХ продовжено термін дії безвізового режиму до кінця 2010 р.
- ⁶ Поняття «Закриття переговорних глав» є відносним, офіційний Брюссель залишає за собою право відкрити їх у будь-який момент у разі необхідності.
- ⁷ 1 квітня 2009 р. РХ набула повноправного членства в НАТО. Хорватія бере активну участь у миротворчих операціях Альянсу у рамках місії ISAF (Афганістан), починаючи з 2003 р., та KFOR (Косово) з 2008 р. У місії ISAF представлено 320 хорватських військовослужбовців (планується збільшити до 350), у KFOR – 20, а також 2 транспортні гелікоптери Mi-171 Sh.

Levchenko O.M. Relationships between Ukraine and Croatia – from common historical root to the present / Embassy of Ukraine to the Republic of Croatia.

The article is dealing with the complete analysis of the present condition and the perspectives of development of the bilateral relationships between Ukraine and Croatia in economic, cultural, humanitarian, military and consular areas. It also estimates Croatia's role for Ukraine and the level of cooperation between countries at the international scene.

Ключевые слова: relationships between Ukraine and Croatia, Ukrainian-Croatian bilateral dialogue, common interest of Ukraine and Croatia.

Левченко А.М. Українсько-хорватські відносини – від загального історичного кореня до сучасності / Посольство України в Республіці Хорватія.

Стаття дає комплексний аналіз стану і перспектив розвитку двохсторонніх українсько-хорватських відносин в політичній, економічній, культурно-гуманітарній, військово-технічній і консульській сферах. В ній дається оцінка ролі Хорватії для України, а так же рівня взаємодії обох країн на міжнародній арені.

Ключові слова: українсько-хорватські відносини, діалог між Україною і Хорватією, загальний інтерес України і Хорватії.

*Стаття надійшла до редколегії 09.02.2011
Прийнята до друку 21.04.2011*